

**SZENT ISTVÁN
EGYETEM**

**AZ ÁLLATKÉSZÍTÉS SZABÁLYOZÁSA GAZDASÁGI
ÉS TÁRSADALMI MUTATÓK TÜKRÉBEN**

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Készítette:

Dr. Vetter Szilvia

Témavezető:

Dr. Ózsvári László PhD
tanszékvezető egyetemi docens

Társ-témavezető:

Dr. Boros Anita PhD
kutatóprofesszor, egyetemi docens

Gödöllő

2020

A Doktori Iskola

megnevezése: Gazdálkodás– és Szervezéstudományi Doktori Iskola

tudományága: gazdálkodás– és szervezéstudományok

vezetője: **Dr. habil. Lakner Zoltán DSc**
egyetemi tanár, az MTA doktora
SZIE Élelmiszertudományi Kar

Témavezető: **Dr. habil. Ózsvári László PhD**
oktatási rektorhelyettes, tanszékvezető egyetemi docens
Állatorvostudományi Egyetem Törvényszéki Állatorvostani
és Gazdaságtudományi Tanszék

Társ-témavezető: **Dr. habil. Boros Anita PhD**
kutatóprofesszor, Széchenyi István Egyetem
egyetemi docens, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Lőrincz
Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék

.....
Az iskolavezető
jóváhagyása

.....
A témavezető
jóváhagyása

.....
A társ-témavezető
jóváhagyása

Tartalomjegyzék

1. A munka előzményei, a kitűzött célok.....	4
2. Anyag és módszer.....	5
2.1 Anyag.....	5
2.2 Módszer.....	5
3. Eredmények és megbeszélés	10
4. Új és újszerű tudományos eredmények	19
5. Következtetések és javaslatok.....	20
6. Felhasznált irodalom.....	23
7. A szerzőnek a dolgozat szempontjából releváns publikációi.....	24

1. A munka előzményei, a kitűzött célok

Az ősi népekben erősen élt a természet és az állatok iránti tisztelet, egységben éltek a természettel, elismerték annak fennhatóságát. Az elmúlt évezredekben, de különösen az utolsó néhány évszázadban az ember–állat kapcsolódás súlyos károkat szenvedett, az ember sokszor a végletekig kihasználható erőforrásként tekintett (és tekint időnként ma is) az állatokra. A II. világháború óta jelentősen nő a globális hús-, tej- és tojásfogyasztás, az új, intenzív állattartási módszerek állatok millióinak életét és halálát határozzák meg. Az ezekből fakadó morális dilemmák minden korábnál erősebb lökést adtak az állatvédelemnek Európában és Amerikában. Az elmúlt néhány évtized részleges, kedvező irányú elmozdulást hozott. Mind többen ismerik fel az élőlények szenvedésmentességéhez, illetve a természeti erőforrások megőrzéséhez fűződő érdeket. Az etikus fogyasztás lassú, de jól megfigyelhető terjedése a társadalom azon szándékát tükrözi, hogy kevesebb kegyetlenség vegyen bennünket körül a világban. Mindazonáltal a társadalom szelektíven, csak bizonyos állati szenvedések kapcsán emeli fel a szavát: egyfelől elítéli az állatokkal szembeni kegyetlenkedés minden formáját, másfelől nem szívesen mond le az állatok felhasználása révén elért előnyökről, javakról.

Az állatkínzás elleni fellépés motivációi megegyeznek a szűk értelemben vett állatvédelem fejlődésének, fejlesztésének motivációival, így elsősorban etikai, erkölcsi indokok vezettek az első szabályozások megalkotásához. Az állatok bántalmazástól való megóvásán keresztül elsősorban nem a szenvedő állat védelme volt a cél, hanem a társadalom erkölcsiségének, a közbiztonságnak a védelme – ennek a szemléletnek a nyomai a mai napig felfedezhetőek. Az elmúlt néhány évtized tudományos fejlődésének eredménye, hogy felismerték az állatkínzás kriminológiai jelentőségét, illetve az emberek elleni erőszakkal való összefüggéseit is. Az állatok jogi helyzetének elmúlt időszakban tapasztalható javulása, minőségi változása nem önmagában álló jelenség, hanem összefügg azzal az „állati fordulattal”, amely a mind a bölcsész-, mind a társadalomtudományokban, mind a népi kultúrában és a néplélekben megfigyelhető.

A különböző országok állatkínzást szankcionáló büntetőjogi rendelkezései tartalmukban, formájukban és végrehajtásuk hatékonysága tekintetében jelentősen különböznek. A munka célkitűzése, hogy áttekintő, egyben összehasonlító képet adjon 15 európai OECD ország állatkínzást szankcionáló büntetőjogi szabályairól, majd meghatározza mindezek helyét egyes, már korábban létező hagyományos és újszerű, környezeti faktorokat, illetve gazdasági jólétet és fizikai–mentális jóllétet érintő mutatók viszonylatában.

2. Anyag és módszer

2.1 Anyag

A vizsgált tizenöt ország körének meghatározása elméleti és gyakorlati szempontok alapján történt, az alaphalmaz a nem precedensjog alapján működő európai OECD államok köre volt. Fontosnak találtuk, hogy hazánk (Magyarország), a V4-es államok (Csehország, Szlovákia, Lengyelország), és a német nyelvterületek (Ausztria, Németország, Svájc) teljeskörűen, egymással összevethetően bekerüljenek az elemzésbe. A többi állam kapcsán előnyt élveztek a nagyobb népességszámú vagy gazdasági erejű államok, illetve gyakorlati szempontból azok, amelyek hiteles jogforrásai elérhetőek a szerző által ismert nyelveken (angol, német, francia). Így került az elemzésbe Franciaország, Spanyolország, Olaszország, Norvégia, Svédország, Dánia, Hollandia és Szlovénia.

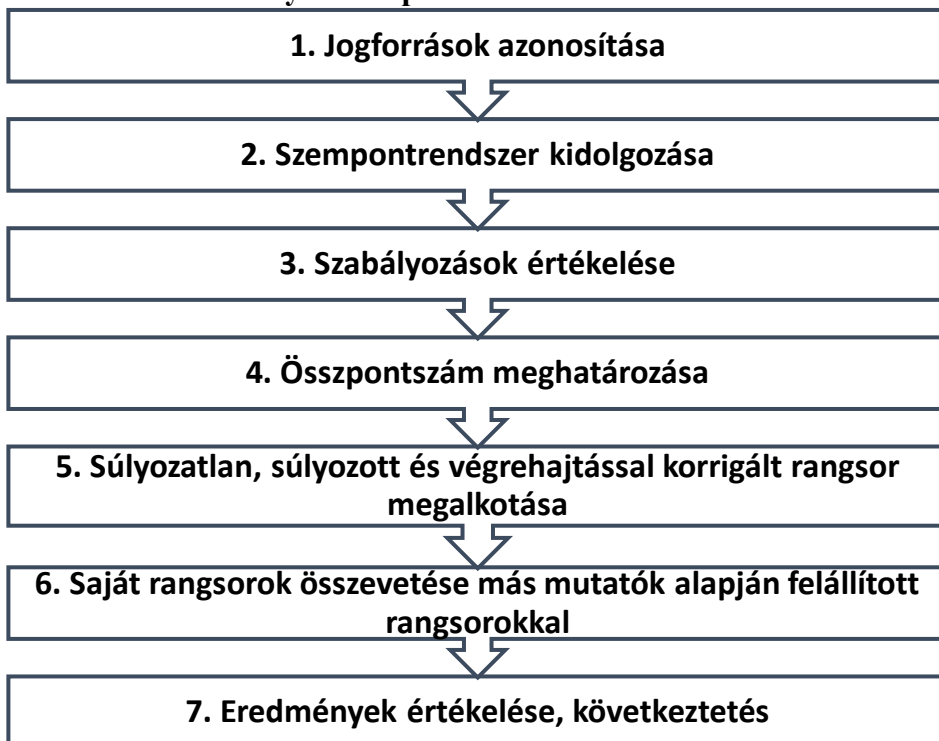
A kiválasztott országok jogforrásait (leginkább alkotmányát, polgári törvénykönyvét, büntető törvénykönyvét és ahol büntetőjogi rendelkezéseket tartalmazott, az állatvédelmi törvényét) 2016 és 2019 között tanulmányoztuk, majd a kézirat lezárásakor (2019 augusztus 30.) a vizsgált rendelkezések és eredmények hatályosságát még egyszer ellenőriztük. Ez a disszertáció kapcsán összesen 85 különböző nyelvű jogforrást jelentett.

2.2 Módszer

Az elemzés egy jogösszehasonlító módszeren alapul, az állatkínzás büntetőjogi megítélésének térbeli különbségeit segít bemutatni. A jogintézmények összevetése során elsősorban a különbözőségekre reflektáltunk, hiszen ezek szolgálhatnak alapul az elhatárolásokhoz. Az állatkínzás büntetőjogi megítélése egy szűkebb terület, amelyet a jogi környezetéből kiszakítva, a *tertium comparationis*, azaz a funkcionalitás alapján, a jogintézmény és elemei céljára összpontosítva vizsgáltunk. Az elemzésben a büntetőjogi szempontot kiegészíti az állatok védelmének alkotmányos helyzete és az állatok jogi státusza is, mivel ez a két alapvetés nem csak az alkotmányjogban és a polgári jogban, hanem az egész jogrendszeren belül hatást gyakorol, beleértve a büntetőjogi szabályokat is. Az elemzett tényezők (jogintézmények, tényállási elemek stb.) objektíven, abszolút mérőszámokkal nem mérhetőek, egy jogrendszer minősége közvetlenül nem számszerűsíthető, így proxy-kat (közelítő adatokat) tartalmaz a vizsgálat.

A kutatási folyamatot a **1. ábra** foglalja össze.

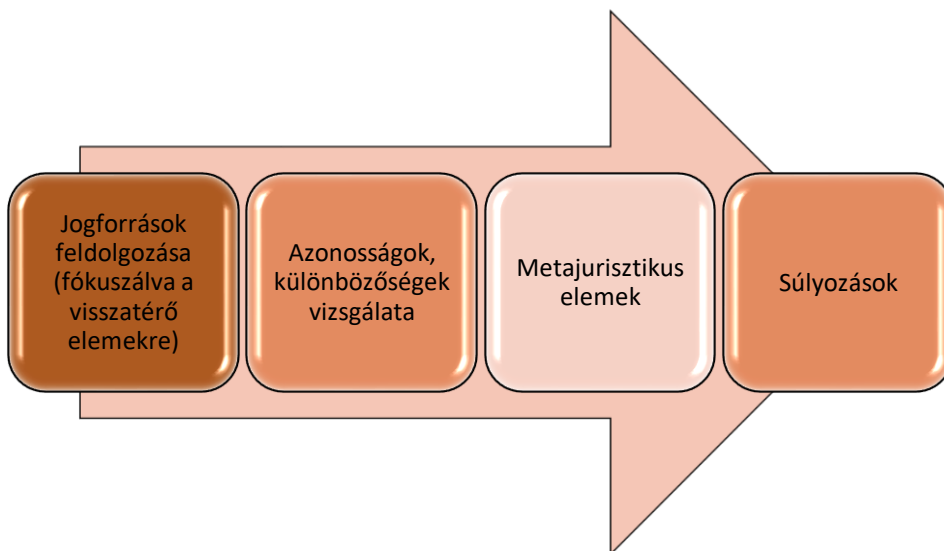
1. ábra: A kutatási folyamat lépései

Az országok a kiválasztott szempontrendszer szerint, igen–nem dualitás alapján kategorizálhatóak (0=nem, 1=igen). Míg a szempontok kiválasztása óhatatlanul tükrözi a szerző egyéni értékrendjét is (ún. *soft data*), a szempontokra adott bináris válaszlehetőségek objektívek és utánkereshetőek (ún. *hard data*). A szempontokat úgy fogalmazzuk meg, hogy az azokra adott „igen” válasz egy differenciáltabb, az állatvédelem szempontjából kedvezőbb szabályozást feltételez, mint a nemleges válasz. Az adatok összesítése nem okoz nehézséget, hiszen egynemű adatokat kezel a vizsgálat.

A kritériumrendszer kidolgozási folyamatának négy lépcsőfokát a **2. ábrán** foglaltuk össze.

2. ábra: A jogi és jogon túli kritériumrendszer kidolgozási folyamata

A folyamat eredményeként fennmaradó szempontokat a következő jogelméleti felosztás alapján csoportosítottuk: a törvényi tényállás tárgyi oldala (objektív tényállási elemek): cselekmény, eredmény, okozati összefüggés, az elkövetés módja, eszköze, helye, ideje, elkövetési tárgy (passzív alany); illetve a törvényi tényállás alanyi oldala (szubjektív tényállási elemek): szándékosság, gondatlanság.

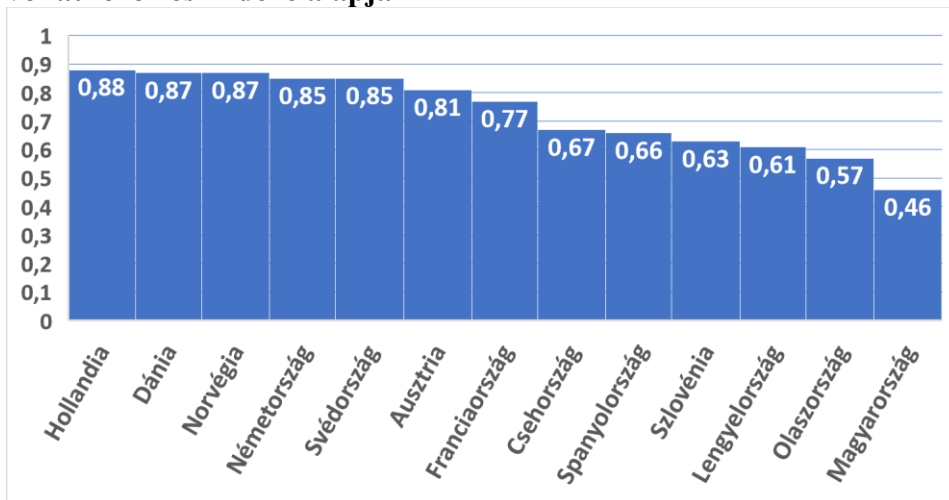
Az értékelés kapcsán néhány fontos megállapítás tehető, amelyek kiindulópontként szolgálnak. *Egyrészt*, a differenciáltabb, részletesebb jogalkotást előnyben részesítettük. *Másrészt*, a nagyobb pontszám jobb szintet tükröz a megítélésünk szerint. *Harmadrészt*, helyenként pontokkal díjaztuk azt is, ha egy jogszabályban az utalásnál egyértelműbb, explicite megfogalmazott rendelkezést találunk. *Negyedrészt*, amennyiben hosszabb idő állt az adott országban a jogalkalmazók rendelkezésére, vagyis korán megjelent a szabályozásban az állatkínzás, azt feltételeztük, hogy az ehhez való alkalmazkodás, a joggyakorlat is kedvezőbb szinten áll, így megjelent a vizsgálatban az időbeli dimenzió is.

A szempontrendszer vizsgálatakor minden egyes kritériumnak utánanéztünk az adott ország megfelelő jogforrásánál, így összesen 405 (15 ország X 27 szempont) igennel vagy nemmel megválaszolható kérdésre kerestük a választ a jogforrásokban. Az így kapott értékeket minden ország esetében összeadtuk, az így létrehozott indexnek a „**Súlyozatlan Anty–Cruelty Criminal Index**” („**Súlyozatlan ACCI**”) nevet adtuk.

Egyes szempontok szakmai érvek alapján nagyobb jelentőséggel bírnak, mint más szempontok, így ezek súlyozása indokolt. A súlyozás ellen az szólt, hogy a pontos súlyok meghatározása az objektív mérhetőség és a szakértői

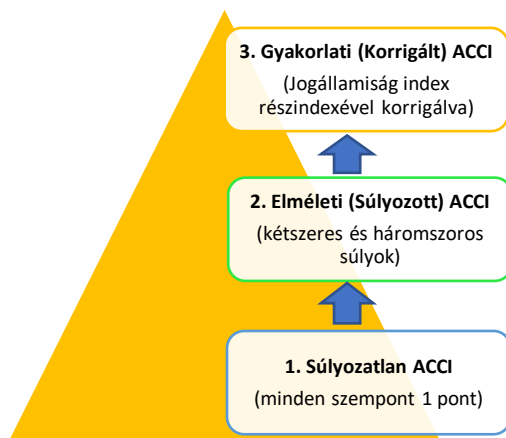
konszenzus hiánya miatt nem lehetséges abszolút objektív módszerrel, azonban a súlyozás mellett szól, hogy „egyes jellegzetességek nyilván fontosabbak” (JAKAB, 2015). Nem lenne alátámasztható például az, hogy az egész jogrendszert meghatározó alkotmányos szempont miért nem hangsúlyosabb, mint egy részletszabály. A szempontok és a súlyozás meghatározását minden esetben alapos szakmai indoklás támasztja alá, és – a lehetőségekhez képest – figyelemmel voltunk a reprodukálhatóság követelményére is. Az aggregált súlyozott értékek elnevezése a disszertációban „**Elméleti (Súlyozott) Anty–Cruelty Criminal Index**”, vagyis „**Elméleti (Súlyozott) ACCI**” lett. A pusztán jogalkotói/jogforrási elemzést ezután kiegészítettük a végrehajtás hatékonyságára vonatkozó adatokkal. Ehhez egy létező index, az World Justice Project által kiszámolt jogállamiság index végrehajtásra vonatkozó adatait vettük alapul, amelyekkel korrigáltuk az országhoz tartozó értékeket. Az így módosított index elnevezése „**Korrigált (Gyakorlati) Anty–Cruelty Criminal Index**”, vagy rövidebben „**Gyakorlati (Korrigált) ACCI**”. Az **3. ábra** a jelen munka által vizsgált országokat tartalmazza, a jogállamiság–index végrehajtásra koncentráló faktora alapján. Svájc és Szlovákia jogállamiság–indexét nem vizsgálta a World Justice Project.

3. ábra: Az országok rangsora a Jogállamiság index végrehajtásra vonatkozó részindexe alapján

Az értékelés végeztével mind az Elméleti, mind a Gyakorlati ACCI összpontszáma alapján kialakult egy-egy ország-rangsor. A három ACCI létrehozása egy logikai sort képez, amelyet a **4. ábrán** foglaltunk össze.

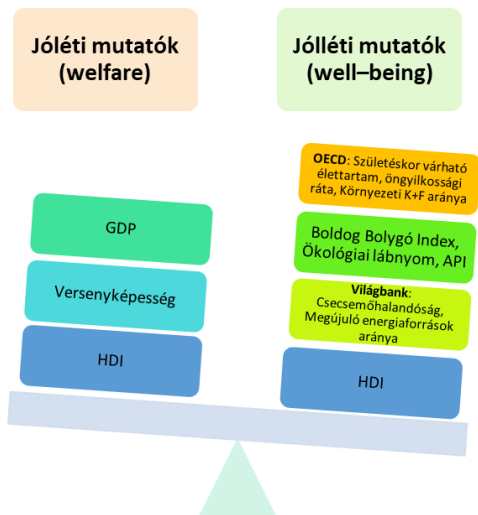
4. ábra: A Súlyozatlan, Súlyozott és Korrigált ACCI létrehozásának folyamatábrája

Egyes szempontok szoros tematikus egységet alkotnak, ezek **részindexbe** rendezése indokolt. Ezek a mutatók a végső mutatónál kevésbé elvontak, egy–egy szempontnál azonban elvontabbak lesznek. A részindexek alapján az országokat csoportokba soroltuk, amely újabb összevetéseket tesz lehetővé.

Az Elméleti és a Gyakorlati ACCI alapján felállított országgrangsort összevetettük tizenegy, már létező mutatók alapján felállított országgrangsorral. A felhasznált mutatók és statisztikák a következők voltak: vásárlóerő–paritáson számolt, egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP), az OECD adatai közül a születéskor várható élettartam, az öngyilkosságok száma és a környezetvédelemmel kapcsolatos kormányzati K+F kiadások aránya, a Világbank adatai közül a csecsemőhalandóság és a megújuló energiaforrások aránya, a Világgazdasági Fórum által mért versenyképesség, az ENSZ Emberi Fejlettségi Indexe (HDI), a Boldog Bolygó Index (Happy Planet Index), az ökológiai lábnyom és a World Animal Protection Állatvédelmi Indexe (API). A felhasznált hagyományos és új szemléletű mutatókat két kategóriába, a gazdasági jóléti („welfare”) és a környezeti–egészségügyi–mentális jóléti („well-being”) kategóriába soroltuk (**5. ábra**). A HDI-ben mind a két kategóriába tartozó elemek fellelhetők.

5. ábra: A vizsgálat során felhasznált hagyományos és újszerű gazdasági–társadalmi–környezeti statisztikák, mutatók csoportosítása

Az országgrangsorok közötti korreláció erősségét az ún. Spearman-féle rangkorrelációs együtthatóval mértük.

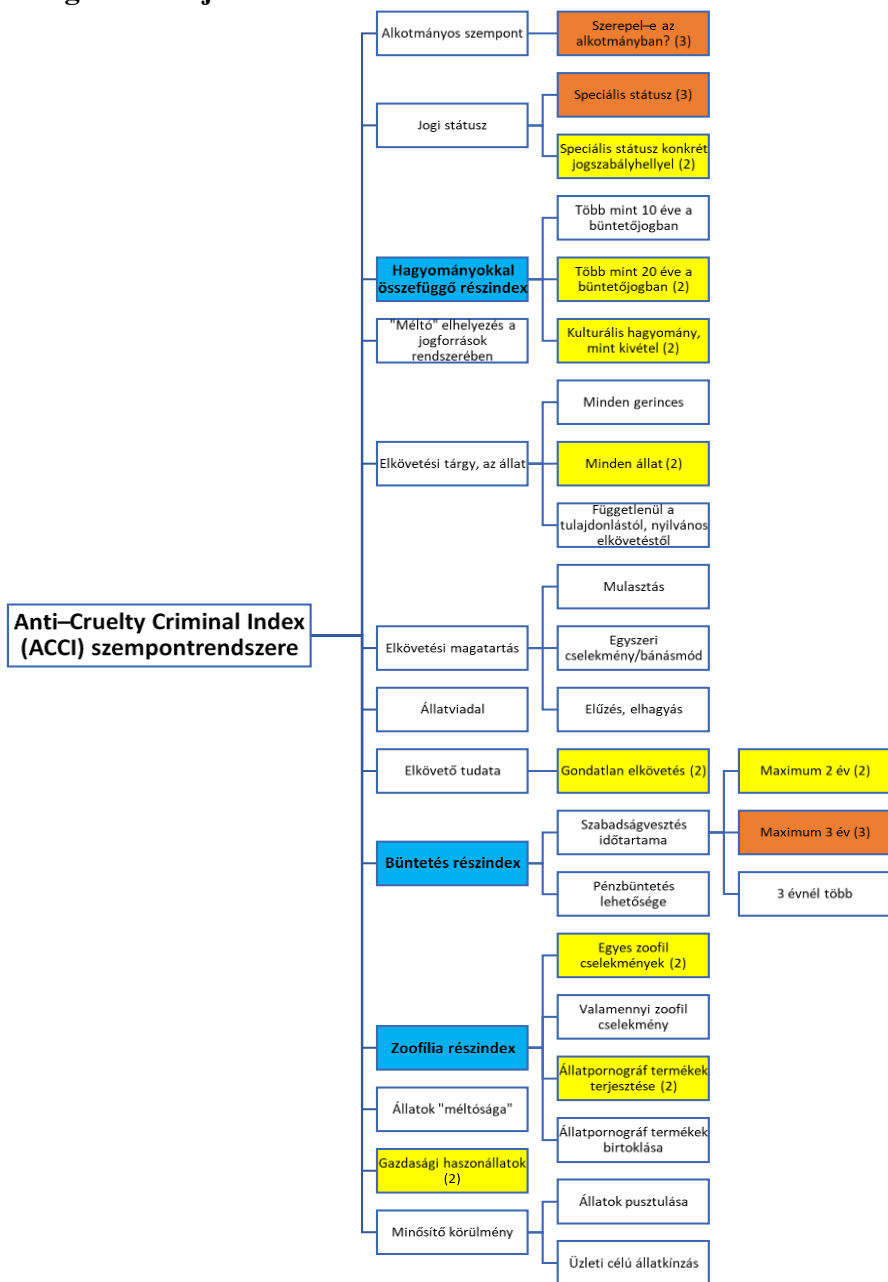
3. Eredmények és megbeszélés

A tizenöt ország állatkínzásra vonatkozó büntetőjogi szabályainak vizsgálata és a szakirodalmi áttekintés eredményeképpen összesen 27 vizsgálandó szempontot alakítottunk ki. A szempontokat szakmai érvek alapján három kategóriába soroltuk. A meghatározónak ítélt kritériumok **háromszoros** súllyal szerepelnek a vizsgálatban, az országok közötti elhatárolást segítő, de önmagukban nem meghatározó szempontok **kétszeres** súlyt kaptak. A többi kritérium **egyszeres** súllyal szerepel.

A három – tematikus hasonlóság alapján – kialakított részindex a következő: **Büntetés részindex** (pénzbüntetés lehetőségével, maximálisan kiszabható szabadságvesztés időtartamával kapcsolatos négy szempont); **Zoofília részindex** (zoofil aktusokkal, állatpornográf termékekkel kapcsolatos négy szempont); valamint **Hagyományokkal összefüggő részindex** (állatkínzás elleni büntetőjogi szabályozása hagyományaiival, kulturális hagyományokkal összefüggő három szempont).

A vizsgált szempontok összegző ábrája, a **6. ábra** a súlyozásokat és a részindexeket is magában foglalja.

6. ábra: Az ACCI szempontrendszerének súlyozásokkal kiegészített összefoglaló ábrája

Magyarázat: **Félkövér** – részindexek; (3) – háromszoros súllyal szerepel; (2) – kétszeres súllyal szerepel

Megjegyzés: amennyiben az adott szempont kapcsán feltett kérdésre nemleges a válasz, nem jár pont

A vizsgált országok összehasonlításának alapját képező értékelés a **1. táblázatban** található.

1. táblázat: Az ACCI szempontrendszerének súlyozásokkal kiegészített összefoglalása

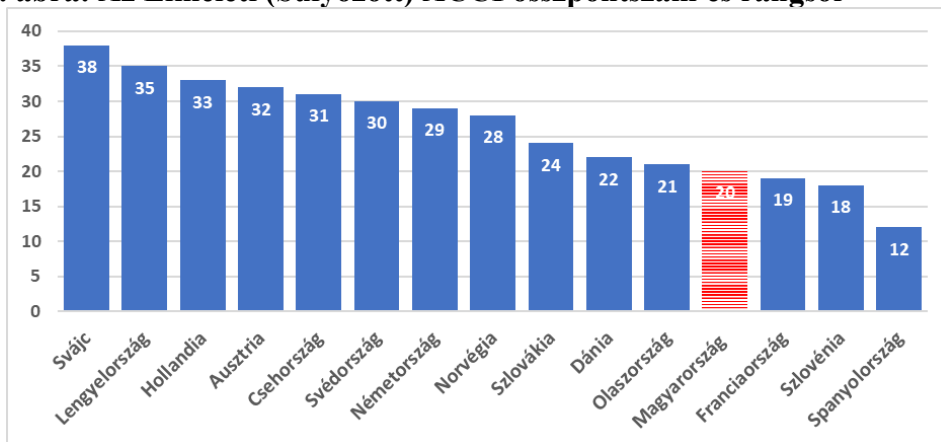
	HU	A	CZ	DK	F	NL	PL	D	N	I	E	CH	S	SK	SLO
Szerepel az állatvédelem az alkotmányban? (3)	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	1
Pusztai dologi státuszhoz képest speciális státusz (3)	1	1	1	0	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	0
Pusztai dologi státuszhoz képest speciális státusz – konkrét jogszabályhely (2)	0	1	1	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	1	0
Az állatkínzás a büntetőjog része: több mint tíz éve (E)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Az állatkínzás a büntetőjog része: több mint húsz éve (2)	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	0	0
"Méltó" elhelyezése a jogforrások rendszerében	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1
Érintett állatok: minden gerinces	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
Érintett állatok: minden állat (2)	0	1	1	1	0	1	1	0	1	1	0	0	1	1	1
Függetlenül az állat tulajdonlásától, és/vagy attól, van-e tanú	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
Mulasztással is elkövethető (E)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
A bűncselekmény egyszeri cselekménnyel, és bánásmóddal is elkövethető (E)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Az állat elűzése vagy elhagyása is elkövetési magatartás	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Az állatviadalt külön, megnevezve büntetik	1	1	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1
Gondatlan elkövetés is büntetendő (2)	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	0

	HU	A	CZ	DK	F	NL	PL	D	N	I	E	CH	S	SK	SLO
A maximálisan kiszabható szabadságvesztés időtartama 2 év (2)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
A maximálisan kiszabható szabadságvesztés időtartama 3 év (3)	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	0	1	0	1	0
A maximálisan kiszabható szabadságvesztés időtartama több mint 3 év	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Pénzbüntetés lehetősége (E)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Az állatokkal elkövetett szexuális cselekmények egyes formái büntetendők	0	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	0
Az állatokkal elkövetett szexuális cselekmények minden formája büntetendő	0	0	1	1	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0
Az állatpornográf termékek terjesztése büntetendő	0	1	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0
Az állatpornográf termékek birtoklása/tulajdonlása büntetendő	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0
Az állatok "méltóságának" explicite megjelenése	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Explicite utalás a gazdasági haszonállatokra (2)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	0
Nincs olyan "kulturális" hagyomány, amely explicit kivétel a tényállás alól (2)	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
Az állat halála minősítő körülmény vagy nagyobb büntetési tétel fűződik hozzá	1	1	1	0	0	0	1	0	0	1	1	1	0	1	1
Minősítő körülmény: üzleti célú állatkínzás	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Jelmagyarázat: (2) kétszeres súly, (3) háromszoros súly, (E) minden vizsgált ország egységes

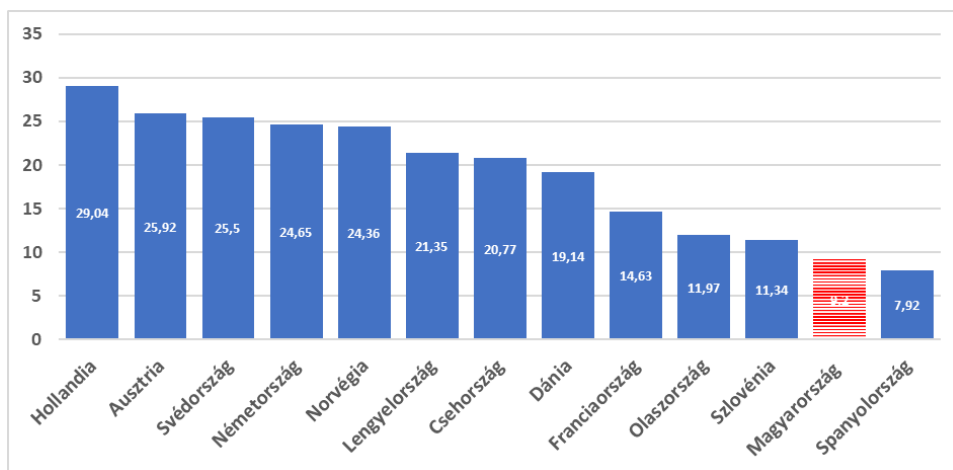
A **7. ábra** az Elméleti (Súlyozott) ACCI rangsor alapjául szolgáló pontszámokat, és az így létrejött ország-rangsort jeleníti meg. A rangsort vezető három ország Svájc, Lengyelország és Hollandia, a sereghajtók Franciaország, Szlovénia és Spanyolország.

7. ábra: Az Elméleti (Súlyozott) ACCI összpontszám és rangsor

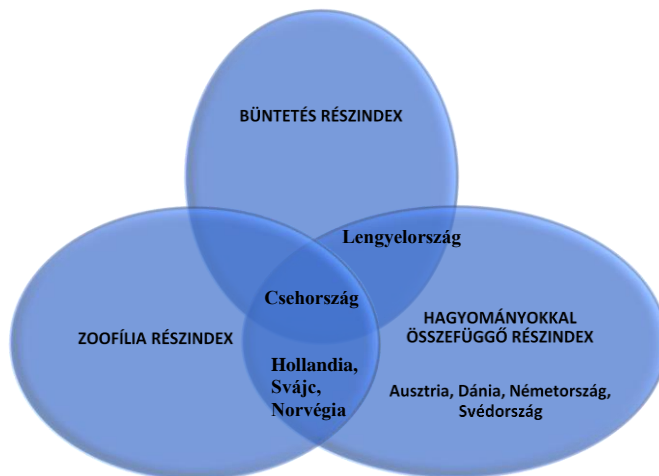
A Gyakorlati (végrehajtással korrigált) ACCI rangsor élén Hollandia, Ausztria és Svédország található, a sereghajtók Szlovénia, Magyarország és Spanyolország. Svájc és Szlovákia esetében nem mérik a felhasznált jogállamiság-indexet, így ez a két ország kimarad a korrigált rangsorból (**8. ábra**).

8. ábra: A Gyakorlati (Korrigált) ACCI összpontszám és rangsor

A Büntetés, a Zoofília és a Hagyományokkal összefüggő részindex alapján felállított országrangsorokból három országcsoportot alakítottunk ki. A „jó”, „közepes” és „gyenge” szabályozással rendelkező országokat a **9., 10. és 11. ábrán** ábrázoltuk.

9. ábra: A részindexek szempontjából „jó” szabályozással rendelkező országok csoportja

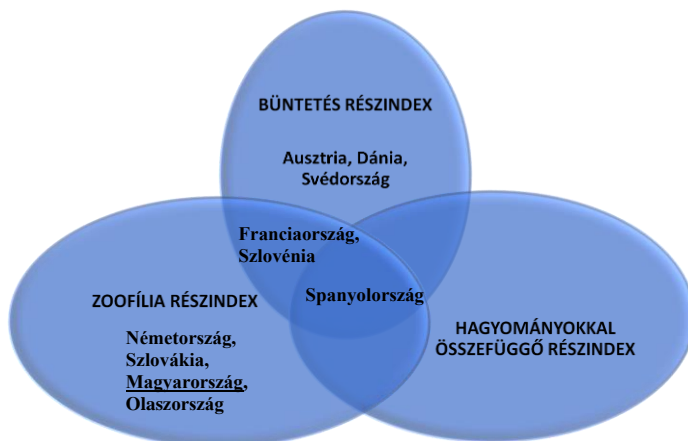
A „jó” szabályozással bíró országcsoportba a Büntetés részindex szempontjából 1., a Zoofília részindex szempontjából az 1. és a 2., a Hagyományokkal összefüggő részindex szempontjából az 1. ranghelyen található országokat soroltuk. Egyedül Csehországnak sikerült mind a három kategóriában a „jó” országkategóriába kerülnie.

10. ábra: A részindexek szempontjából „közepes” szabályozással rendelkező országok csoportja

A „közepes” szabályozással bíró országcsoportba a Büntetés részindex szempontjából 2., a Zoofília részindex szempontjából az 3. és a 4., a Hagyományokkal összefüggő részindex szempontjából az 2. ranghelyen álló országokat soroltuk.

11. ábra: A részindexek szempontjából „gyenge” szabályozással rendelkező országok csoportja

A „gyenge” szabályozással bíró országcsoportba a Büntetés részindex szempontjából 3. és a 4., a Zoofília részindex szempontjából az 5. és a 6., a Hagyományokkal összefüggő részindex szempontjából az 3. ranghelyen álló országok kerültek.

Negatív értelemben kitűnik Spanyolország három utolsó helyével. Magyarország két részindex alapján (Büntetés és Hagyományokkal összefüggő) a középső országcsoportba tartozik, a Zoofília részindex alapján az utolsó („gyenge”) csoportba, vagyis két második és egy harmadik helyezéssel rendelkezik, akárcsak Szlovákia.

Az Elméleti és Gyakorlati ACCI alapján felállított rangsort összevetettük a vizsgált tizenegy statisztika és mutató alapján felállított országgrangsorokkal. (Az API esetében mindössze tíz ország összehasonlítására volt lehetőség, hiszen öt országot (Magyarország, Csehország, Norvégia, Szlovákia és Szlovénia) az Állatvédelmi Index készítői nem mérnek.)

Az eredmények a **2. táblázatban** láthatóak.

2. táblázat: Az Elméleti és Gyakorlati ACCI, valamint az egyéb vizsgált mutatók alapján felállított országrangsorok összefüggése

MUTATÓ	ELMÉLETI (SÚLYOZOTT) ACCI RANGSOR	GYAKORLATI (KORRIGÁLT) ACCI RANGSOR
API	0,62424 (p = 0,0602)	0,8667 (p = 0,0045)
GDP	0,3821 (p = 0,1607)	0,6923 (p = 0,0111)
VÁRHATÓ ÉLETTARTAM	0,5934 (p = 0,15)	0,2143 (p = 0,4819)
ÖNGYILKOSSÁGI RÁTA	-0,1286 (p = 0,6482)	0,0824 (p = 0,7925)
KÖRNYEZETI K+F	-0,2714 (p = 0,3268)	-0,4396 (p = 0,135)
VERSENYKÉPESSÉG	0,3893 (p = 0,1525)	0,6538 (p = 0,0183)
MEGÚJULÓ ENERGIAFORRÁSOK ARÁNYA	-0,075 (p = 0,7926)	0,0055 (p = 0,9928)
CSECSEMŐHALANDÓSÁG	-0,2571 (p = 0,3538)	0,0165 (p = 0,9639)
HDI	0,3464 (p = 0,206)	0,6428 (p = 0,0209)
BOLDOG BOLYGÓ INDEX	0,1286 (p = 0,6482)	0,2857 (p = 0,3436)
ÖKOLÓGIAI LÁBNYOM	-0,3643 (p = 0,1824)	-0,5769 (p = 0,0425)

Megjegyzés1: $p < 0,05$ szignifikáns a kapcsolat; $0,05 < p < 0,1$ tendencia figyelhető meg; $p > 0,1$ nincs statisztikailag igazolható kapcsolat

Megjegyzés 2: az erős korrelációt dőlt betűvel és sötét háttérrel jelöltük

Lineáris, pozitív irányú, statisztikailag kimutatható, erős összefüggés a vizsgált mutatók közül csak a jóléti mutatókkal (GDP, versenyképesség), és a „hibrid” mutatóval (HDI) figyelhető meg. A többi, környezeti-egészségimentális jóléti kategóriába sorolt mutató közül az Állatvédelmi Indexszel mutatható még ki ilyen irányú és mértékű összefüggés, ezt a két index (ACCI és API) által lefedett tematika hasonlósága indokolhatja.

Mindezek alapján jelen kutatás arra az eredményre jutott, hogy az állatkínzás büntetőjogi szabályozásának és annak végrehajtásának szintje annál „jobb”, részletesebb, kedvezőbb az állatvédelem szempontjából, minél nagyobb egy országban az anyagi jólét, illetve minél versenyképesebb az adott ország. Mivel az ACCI a jóléti indexekkel mutat pozitív összefüggést, így az is érthető, miért figyelhető meg erős negatív irányú összefüggés a GDP „inverzével”, az ökológiai lábnyommal.

Nemzetközi szinten csekély azon tanulmányok, kutatások száma, amelyek eredménye párhuzamba állítható jelen kutatás eredményével. FRANK (2008) és LOMBARDINI et al. (2011) az állatjólét szintjét vizsgálták az országok gazdasági állapotának viszonylatában, azonban ők nem az előírásokat elemezték, hanem azt vizsgálták, mennyi „bántódásuk esik” az állatoknak (beleértve az élelmezési célú állattenyésztést és a felhasználást is), és ennek van-e kapcsolata a gazdasági fejlődéssel. Kiemelendő MORRIS (2013) tevékenysége, aki pozitív összefüggést mutatott ki az állatjólét és jövedelmi egyenlőség között. Jelen kutatáshoz hasonlóan megállapítja: a feltárt összefüggés nem ok-okozati kapcsolat, hanem egy harmadik változó függvényében módosul, mivel az a társadalom, amely fontosnak tartja a jövedelmek „igazságos” elosztását, az állatok jóléte kapcsán is nagyobb érzékenységet mutat. Különösen figyelemre méltó HOLST és MARTENS (2016) kutatása, akik – bár saját mutatót nem alkottak –, többek között a vásárlóerő paritáson számolt, egy főre jutó GDP és az API összefüggését vizsgálták. Bár hipotézisükben feltételezték egy pozitív összefüggés meglétét, statisztikai módszerekkel nem tudták igazolni az összefüggést. A statisztikailag alátámasztott kapcsolat hiányát nem azzal indokolták, hogy nincs összefüggés az állatvédelem és a gazdaság fejlettsége között, hanem azzal, hogy a GDP önmagában nem elégséges a gazdasági fejlettség mérésére. BAKACSI (2006) arra kereste a választ, hogy a kultúra, illetve annak mintázatai és a gazdasági fejlettség között van-e korreláció. A kutatási eredmények szerint a teljesítményorientáció, a jövőorientáció és a bizonytalanságkerülés a gazdasági fejlettség (GDP) és a versenyképesség legmegbízhatóbb előrejelzői. Mindez logikusan kapcsolódik jelen munka eredményeihez is. Amennyiben ugyanis fejlettebb a gazdaság, és ezzel párhuzamosan a társadalom jó teljesítményre törekszik, előrelátó igyekszik lenni a jövőre nézve, megóvva értékeit és erőforrásait, és emellett kerülni próbálja a szabályozási hiányosságokat, akkor nem különösebben megdöbbentő, ha az állatvédelem szabályozási szintjét és minőségét is igyekeznek magas szinten tartani.

4. Új és újszerű tudományos eredmények

1. A doktori disszertáció új tudományos eredménye egy eddig nem létező mutató, az Állatkínzás–ellenes Büntetőjogi Index (Anti–Cruelty Criminal Index, ACCI) kidolgozása, amely az állatkínzás büntetőjogi szabályozottsági szintjének mérésére alkalmas, lehetővé téve az országok közötti összehasonlító elemzést. A mutató összeállítása saját kidolgozású, szakirodalmi és logikai érvekkel is alátámasztott szempontrendszer alapján történt. A mutató leginkább büntető anyagi jogi szempontokra épül, de alkotmányjogi, az állatok jogi státuszát érintő és metajurisztikus kritériumokat is tartalmaz. A mutató alkalmas bármely, a kontinentális jogrendszerhez közelebb álló ország állatkínzást érintő büntetőjogi szabályozottságának mérésére.

2. Jelen kutatás során tizenöt ország (Magyarország, Ausztria, Csehország, Dánia, Franciaország, Hollandia, Lengyelország, Németország, Norvégia, Olaszország, Spanyolország, Svájc, Svédország, Szlovákia és Szlovénia) állatkínzást szankcionáló büntetőjogi szabályozását vizsgáltuk. Felállítottunk egy országgrangsort csupán az elmélet, vagyis döntő részben az írott jog alapján (*Elméleti ACCI*), illetve tizenhárom ország kapcsán (Svájc és Szlovákia kivételével) az elméleten túl a végrehajtást is figyelembe véve (*Gyakorlati ACCI*). Az Elméleti ACCI alapján felállított rangsor elején Svájc, Lengyelország és Hollandia helyezkedik el, a Gyakorlati ACCI alapján felállított rangsort Hollandia, Ausztria, és Svédország vezeti. A sereghajtók az elmélet alapján Franciaország, Szlovénia és Spanyolország, a gyakorlatot is figyelembe véve Szlovénia, Magyarország és Spanyolország.

3. A kutatásba vont 15 európai OECD ország esetében, a vizsgált mutatók alapján az állatkínzás büntetőjogi szabályozásának szintje a *gazdasági jóléttel* áll összefüggésben: ha a gazdasági jóléti mutatók magasabb szintet jeleznek, akkor az állatvédelmi büntetőjogi szabályozás is differenciáltabb és kedvezőbb az állatvédelem szempontjából. A Gyakorlati ACCI erős és szignifikáns pozitív összefüggést mutatott a GDP-vel és a Versenyképességgel, illetve a hibrid indexszel, a HDI-vel; ezen kívül erős és szignifikáns negatív összefüggést találtunk az ökológiai lábnyommal. Az ACCI-hoz hasonló tematikájú Állatvédelmi Index (API) mind az Elméleti, mind a Gyakorlati ACCI-val erős és szignifikáns pozitív összefüggést mutatott. Az ACCI és a többi vizsgált *jóléti mutató* (születéskor várható élettartam, öngyilkossági arány, csecsemőhalandóság, környezeti K+F, megújuló energiaforrások aránya, Boldog Bolygó Index) között nem mutatható ki összefüggés.

5. Következtetések és javaslatok

Számos érv szól(na) amellett, hogy az állatkínzás, állatvédelem szabályozásának részletezettsége, minősége olyan mutatókkal van összefüggésben, amelyek az emberek jóllétét, elégedettségét, egészségét tükrözik. Bár ez a feltételezés ezúttal nem bizonyosodott be, a jólléti mutatók szerepeltetése a vizsgálatban több okból is indokolt volt. A GDP növekedése önmagában nem jelenti mindenki számára a jobb életet: nem tükrözi például az emberek közötti egyenlőtlenségeket, és nem értékeli megfelelően olyan faktorokat, amelyek az emberek számára igazán jelentősek (társadalmi kapcsolatok, egészség, szabadidő stb.). Roppant fontos annak hangsúlyozása is, hogy a folyamatos gazdasági növekedés összeegyeztethetetlen azzal, hogy Földünk kapacitásai végesek. Mindennek dacára az állatkínzást érintő vizsgálat nem mutatott összefüggést a jólléti mutatókkal, de a GDP-vel igen. Talán nem olyan meglepő ez az eredmény, ha arra gondolunk, hogy a civilizációk a világtörténelem során harcaikat elsősorban gazdasági eszközökkel vívták, ebből pedig egyenes úton következik, hogy a gazdasági területen erős mutató szerveződés más területeken is küzdő, eredményorientált attitűdökkel rendelkezhet. A kutatás eredménye nem értelmezhető úgy, hogy amennyiben egy adott országban néhány százalékkal nő az egy főre jutó GDP, akkor az állatkínzás szabályozása is „egy csapásra” minőségi javulást fog mutatni. Mégis kirajzolódni látszik, hogy egy állam anyagi természetű gazdagsága jobb szabályozási színvonallal is párosul.

Az API (állatvédelmi index) és az ACCI között fellelhető erős és szignifikáns, pozitív irányú összefüggés azt támasztja alá, hogy valóban tekinthető az állatkínzás büntetőjogi szabályozása a jéghegy csúcsának, amelynek minőségéből következtethető az egész állatvédelmi jogalkotás korszerűsége. Kizárólag a büntetőjogi szabályozás elemzése révén, vagyis az ACCI alapján felállított országgrangsor nagyon hasonló képet mutat, mint az állatvédelmet szélesebb, bár kevésbé részletes szempontrendszeren át tekintő API, amely olyan tényezőket is figyelembe vesz, mint például a kormányzati szerepvállalás, az állatvédelmi kommunikáció és az oktatás.

Magyarország szempontjából mindez azt is jelenti, hogy bár természetesen hazánkban is fejleszthető az állatkínzás szabályozása, kizárólag az elmélet alapján olyan, nálunk nagyobb, gazdaságilag fejlettebb országokat is magunk mögé utasítunk, mint Franciaország vagy Spanyolország. Fontos viszont azt is megjegyezni, hogy a V4-es összefüggésben egyértelműen lemaradtunk Lengyelország és Csehország mögött, és mivel az elmúlt egy-két évben Szlovákia olyan jogszabálmódosításokat hajtott végre, amelyekkel sokat lépett előre, néhány szempont kapcsán Szlovákia is megelőz bennünket. Amennyiben a már meglévő állatkínzást érintő jogszabályainkat az eddigieknél következetesebben be tudnánk tartatni, jelentősebb változásokat

érhetnénk el, mint pusztán a szabályozás további szigorításával. Fontos felismerni: az állatok jólléte elválaszthatatlanul, szimbiotikusan kapcsolódik az emberek testi és lelki egészségéhez.

A vizsgálat eredményeinek tükrében az állatkínzás büntetőjogi szabályozásának további kutatása indokolt, a következő gondolatok mentén:

- „*Best practice*” vizsgálat: bizonyos egyezéseken, ugyanolyan és hasonló jogintézményeken túl a tizenöt vizsgált európai ország más–más szabályozási megoldásokat, tényállási elemeket, minősítő körülményeket használ az állatkínzás kapcsán. Érdekes lenne ezeket egyenként megvizsgálni, felmérni a joggyakorlatát, és létrehozni egy tudástárat, amely a legjobbnak ítélt megoldásokat tartalmazza. Ez valamennyi ország fejlődése, jogalkotása szempontjából hasznos lehet.

- *Az állatkínzás szankciórendszerének további vizsgálata*: minden olyan fő- és mellékbüntetés, valamint intézkedés részletes vizsgálata indokolt lenne, amely kiszabható állatkínzásért. Jelen munka a szabadságvesztés és a pénzbüntetés szankciót emeli a középpontba, de érdemes lenne vizsgálni a pénzbüntetés összegét, a közmunka lehetőségét, az állattartástól és a foglalkozástól eltiltást, és az állatvédelmi oktatáson való kötelező részvételt. A pénzbüntetés összegének vizsgálatát érdemes lenne arányosítani az adott országban élők anyagi jólétével, hiszen annak visszatartó ereje csak így értelmezhető.

- *A vizsgálat kiterjesztése újabb országokra és mutatókra*: javasolt az összehasonlítás kiterjesztése további, akár Európán kívüli országokra is. Ennek feltétele, hogy az adott ország ne precedensjog alapján működjön. Ezenkívül további jóléti és jólléti mutatók által felállított országgrangsorok is bevonhatóak a vizsgálatba. Érdekes lenne a vizsgálatot kiterjeszteni egyes egyéb demokrácia-mutatókra, illetve a jövedelmi egyenlőtlenség és az állatvédelem kapcsolatát is hasznos lenne kiegészíteni további kutatásokkal. A szubjektív mérésen alapuló jóléti mutatók alapján felállított rangsorokkal való összevetés szintén indokolt lenne.

- *További mutatók létrehozása*: a disszertáció kimutatta, hogy a vizsgált országok és a vizsgált mutatók körében a gazdasági jóléti jellegű mutatók vannak erős pozitív irányú összefüggésben az állatkínzást szankcionáló büntetőjogi szabályozással. Ebből következik az a kérdés, vajon ugyanez lenne-e a helyzet, ha egyéb állatvédelmi szabályozás (például szabálysértési szintű cselekmények), vagy a környezet- és természetvédelmi rendelkezések alapján alakítanánk ki országgrangsort, amelyet összevetnénk a hagyományos és új szemléletű mutatók alapján létrehozott országgrangsorral.

- *A civil szféra és a média jogalkotásra gyakorolt hatásának vizsgálata*: az állatvédelmi szabályozás fejlődésében mindenütt kulcsszerepet töltenek be a

civil megmozdulások, és ezekhez szorosan kapcsolódva igen nagy a nyilvánosság és a média szerepe. Az állatkínzás szabályozásával kapcsolatos további kutatás egyik lehetséges iránya lehet annak vizsgálata, hogy követte-e az egyes országokban a nagyobb állatvédelmi társadalmi megmozdulásokat jogalkotás.

- *A kutatás eredményeinek felhasználása az országbranding során:* az ACCI alapján jó eredményt elért országok (Svájc, Hollandia) felhasználhatnák a kutatás eredményeit az országmárkázás során. Ehhez olyan további kutatások szükségesek, mint például annak meghatározása, hogy az adott ország turisztikai célcsoportja milyen állattartási szokásokkal és összességében milyen állatokkal kapcsolatos attitűddel rendelkezik.

- *Az állatok jogi státuszának további vizsgálata:* bár a jogalanyiség igen kevés kivételtől eltekintve az állatoknak nem biztosított, egyértelmű, hogy az állatok jogi helyzetét erősítő lépések történtek Európában és Amerikában az elmúlt évtizedekben. A fejlődés reális útja tehát nem feltétlenül az állatok jogalanyiségének megteremtése, hanem sokkal inkább az állam, vagyis az ember önkorlátozásának irányába visz. Mindennek alátámasztására azonban további kutatásokra lenne szükség.

6. Felhasznált irodalom

1. BAKACSI, Gy. (2006): Kultúra és gazda(g)ság – A gazdasági fejlődés és fejlettség és a Globe kultúráváltozóinak összefüggései. In: *Vezetéstudomány*, 38 (különszám) 35-45. p.
2. FRANK, J. (2008). Is there an “animal welfare Kuznets curve”? In: *Ecological Economics*, 66 (2-3) 478-491. p.
3. HOLST, A. – MARTENS, P. (2016): Determinants Of Animal Protection Policy: A Cross-country Empirical Study. In: *Politics and Animals*, 2 14 p.
4. JAKAB, A. (2015): A jogállamiság mérése indexek segítségével. In: *Pázmány Law Working Papers*, (12) 21 p.
5. LOMBARDINI, C. et al. (2011): Is there a Finnish Animal Welfare Kuznets Curve? Paper presented at the EAAE 2011 Congress: Change and Uncertainty, Zurich. Forrás: https://econpapers.repec.org/scripts/redirect.pf?u=http%3A%2F%2Fageconsearch.umn.edu%2Frecord%2F114379%2Ffiles%2FLombardini_Chiera_508.pdf;h=repec:ags:eaee11:114379 Letöltés dátuma: 2017.10.05.
6. MORRIS, M. C. (2013). Improved nonhuman animal welfare is related more to income equality than it is to income. In: *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 16 (3) 272-293. p.

7. A szerzőnek a dolgozat szempontjából releváns publikációi

I. Magyar nyelvű folyóiratok

1. VETTER, SZ. – ÓZSVÁRI, L. (2019): A zoofília megítélése és büntetőjogi szabályozása tizenöt európai országban. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 141 759-768. p.
2. VETTER SZ. (2018): Az állatkínzás büntetőjogi tényállásának alakulása Európában. *Ügyészek lapja*, 24 (6) 17-31. p.
3. VETTER SZ. (2014): Marketingkommunikáció és állatjóllét. *Animal welfare, etológia és tartástechnológia*, 10 (1) 27-31. p.
4. VETTER J. – VETTER SZ. (2014): Gyilkosgalóca-mérgezés és az állatvilág. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 136 (12) 720-758. p.
5. VETTER SZ. (2011): Állatvédelem és állatjóllét a média és a sajtó tükrében. *Animal welfare, etológia és tartástechnológia*, 7 (4) 447-452. p.
6. VETTER SZ. (2011): Az állatszavatosság kérdése a polgári jogban. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 133 (4) 251 p.

II. Idegennyelvű folyóiratok

1. VETTER, SZ. – ÓZSVÁRI, L. – BOROS, A. (2020): Protection of Animal Specimens in the Constitutions of the European Countries. *Pro Publico Bono, közlésre elfogadva*.
2. VETTER, SZ. – BOROS, A. – ÓZSVÁRI, L. (2020): Penal Sanctioning of Zoophilia in Light of the Legal Status of Animals — A Comparative Analysis of Fifteen European Countries. *Animals*, 10 (6) 1024.
3. VETTER, SZ. – VASA, L. – ÓZSVÁRI, L. (2014): Economic aspects of animal welfare. *Acta Polytechnica Hungarica*, 11 (7) 191-134. p.

III. Monográfia

1. VETTER, SZ. (2013): Ego versus Eco? Economic Aspects of Animal Welfare. In: ILLÉS, CS. B.; BYLOK, F. (szerk.): *People, Knowledge*

and Modern Technologies in the Management of Contemporary Organizations - Theoretical and Practical Approaches. Gödöllő, Magyarország, Szent István Egyetemi Kiadó, 270-283. p.

IV. Konferencia kiadványok

1. VETTER SZ. – ÓZSVÁRI L. (2019): Kérődzőket érintő állatkínzás és zoofilia. In: SZENCI, OTTÓ; BRYDL, ENDRE (szerk.): *A Magyar Buiatrikus Társaság 29. nemzetközi kongresszusa: Proceedings.* Hévíz, Magyarország: Magyar Buiatrikusok Társasága, 43-48. p.
2. VETTER SZ. (2018): Anti-cruelty regulation in Europe – a cross-country evaluation of eighteen European states. In: *Abstract Book. 34th World Veterinary Association Congress*, 2018, Barcelona. 33 p.
3. VETTER SZ. (2017): Kérődzők az európai kontinentális büntetőjogban. In: *Proceedings. Magyar Buiatrikus Társaság XXVII. Nemzetközi Kongresszusa*, Hévíz, 2017. 105-109. p.
4. VETTER SZ. (2015): Is animal welfare rewarding? Animals, ethics and human benefits in the light of alternative economic indicators. In: *Proceedings of the 5th International Conference on Management 2015. Management, leadership and strategy for SMEs' competitiveness.* Szent István University Publishing House, Gödöllő, 467-472. p.
5. VETTER SZ. (2013): Animal welfare in light of economic efficiency. In: *Business management – Practice and theory in the 21st century.* Book of abstracts. 2013. 120 p.
6. VETTER, SZ. (2013): Marhák a bíróságon: Cattle (in) Court. In: SZENCI, O. – BRYDL, E. – JURKOVICH, V. (szerk.): *A Magyar Buiatrikus Társaság 23. nemzetközi kongresszusa = 23rd International Congress of the Hungarian Association for Buiatrics: Proceedings* Siófok, Magyarország, A/3 Nyomdaipari és Kiadói Szolgáltató Kft., 65-68. p.
7. VETTER, SZ. (2013): Marketingkommunikáció és állatjólét – esetbemutatók. In: BÉNYI, E.; PAJOR, F.; TŐZSÉR, J. (szerk.): *IV. Gödöllői Állattenyésztési Tudományos Napok: Előadások és poszterek*

összefoglaló kötete. Gödöllő, Magyarország: Szent István Egyetem Egyetemi Kiadó, 124 p.

8. VETTER, SZ. (2013): Animal welfare in companies' CSR plans. In: KÁPOSZTA, J. (szerk.): *Multifunctionality and Regional Development*. Gödöllő, Magyarország, Szent István University, 454-458. p.
9. VETTER SZ. (2011): Állatvédelem és állatjóllét a média és a sajtó tükrében. In: *III. Gödöllői Állattenyésztési Tudományos Napok – Előadások összefoglaló kötete*. SZIE Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar, Gödöllő.

V. Előadások (konferencia-kiadvány nélkül)

1. VETTER, SZ.: Kérődzők az európai kontinentális büntetőjogban - szabályozás, jogesetek. Szarvasmarha-Ágazati Szemináriumok. Szolnok, 2018. február 22.
2. VETTER, SZ.: Állatvédelem az alkotmányban, az állatok jogi státusza. 50. Kecskeméti Jogásznap. Kecskemét, 2018. február 2.
3. VETTER, SZ.: Állati jogok? Ez állati! Kutyák az alkotmányban. Kutyavilág Expo, Pécs, 2017. április 29-30.
4. VETTER, SZ.: Az állatok, mint jogalanyok? Magyar Állatvédelmi és Állatjólléti Társaság konferenciája. Mít tehetünk az állatokkal? Az ember-állat kapcsolat sokszínűsége. Budapest, 2017. január 28.
5. VETTER, SZ.: Ego versus eco? Az állatvédelem gazdasági hatásai. MTA Állatjólléti Osztályközi Bizottság ülése. Budapest, 2016. szeptember 29.
6. VETTER, SZ.: Sertés sértés. Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás. Budapest, 2015. szeptember
7. VETTER, SZ.: Is animal welfare rewarding? Animals, ethics and human benefits in the light of alternative economic indicators. Gödöllő, 2015.
8. VETTER, SZ.: Marhák a bíróságon, gazdasági haszonállatok védelme. XI. Kaposvári Állategészségügyi Nap – II. Magyar Állatvédelmi és Állatjólléti Társaság Konferencia. Kaposvár, 2014. november 15.

9. VETTER, SZ.: Állatkínzás a tárgyalóteremben. Magyar Állatvédelmi és Állatjóléti Társaság éves közgyűlése. Budapest, 2013. május 15.

VI. Egyéb (népszerűsítő, ismeretterjesztő) cikkek, megjelenések

1. Állatvédelmi jogi szakértő a HírTV Riasztás c. műsorában. 2019. június 25. Forrás:
https://www.youtube.com/watch?v=qnUB1dBvVUA&list=PLJaonHW0IM2oqv_Q9OPbpswz5dxr9g9GP&index=2
2. Állatvédelmi jogi szakértő az ECHO TV Zöld világ c. műsorában. 2018. december 21. Forrás:
https://www.youtube.com/watch?v=xi4jAmN6oTA&list=PLJaonHW0IM2oqv_Q9OPbpswz5dxr9g9GP&index=3
3. Interjú a Hajnal-táj című műsorban a középkori állatperekéről. Kossuth Rádió. 2018. június 22.
4. Interjú a Kutyabarát.hu-n: Utazz kutyával! kampány – „úttörő a turizmusban, katalizátor az állatvédelemben”. 2016. március 4. Forrás:
http://www.kutyabarát.hu/hirek/1914/utazz_kutyaval_kampany_%E2%80%93_%E2%80%9Euttoro_a_turizmusban_katalizator_az_allatvedelemben%E2%80%9D
5. Interjú a Hajnal-táj című műsorban a középkori állatperekéről. Kossuth Rádió. 2014. november 30.
6. VETTER, SZ. (2013): Bíróság előtt: A szarvasmarhák. In: Holstein Magazin, 2013/6, 50.
7. VETTER, SZ. (2012): Alkotmányok és állatvédelem – Mihez van joga az állatnak? In: *Agrár Haszon Magazin*, 2.
8. VETTER, SZ. (2006): Állati kommandó. In: Zsaru Magazin, 40, 27 p.